

FØKUS

FORUM FOR KVINNER OG
UTVIKLINGSSPØRSMÅL

ÅRSRAPPORT 2024

Innhold

Høydepunkter fra 2024.....	4
Forord	5
Om FOKUS.....	6
Visjon, formål og mål.....	7
Hvorfor er FOKUS viktig?.....	7
Status for kvinners rettigheter og likestilling globalt	9
Latin-Amerika	10
Øst-Afrika	12
Retten til et liv uten vold.....	15
Rett til å bestemme over egen kropp.....	19
Rett til økonomisk deltakelse	22
Kvinner, fred og sikkerhet.....	24
Sammen for kvinners rettigheter og likestilling	26
Styrets beretning 2024	28
FOKUS styre 2024.....	31
Tilsluttede organisasjoner 2024.....	32
Fotnoter.....	33
Takk til støttespillere	34

Høydepunkter fra 2024

76k

Våre partnerskap nådde over 76.000 personer

FOKUS søkte om å få Operasjon Dagsverk i 2025 til inntekt for arbeid mot skadelige skikker i Kenya og Tanzania, og ble valgt som en av tre kandidater for Elevtinget i 2025.

16 dagers-kampanjen mot vold mot kvinner handlet i 2024 om seksuell vold mot kvinner og jenter i konflikt under tittelen: Slagmarken som ikke synes på kartet. Kampanjen hadde en rekkevidde på over 2 millioner.

FOKUS opprettet kontakt med de ukrainske organisasjonene La Strada-Ukraine og Ukrainian Women's Fund med sikte på å søke om støtte over den norske Nansen bevilgningen. I november 2024 fikk vi beskjed om at vi var kvalifisert til å motta penger over tilskuddsordningen for siviltt samfunn.

Det ble opprettet en «hub» for våre programmer og samarbeids-partnere i Øst-Afrika med ansettelse av konsulent som har i oppgave å koordinere, legge til rette for utveksling og bygge kapasitet på tvers av land og programmer.

FOKUS fikk nye nettsider www.fokuskvinner.no

Forord

2024 ble et år preget av både fremgang og motstand for kvinners rettigheter og likestilling. For FOKUS la året et solid grunnlag for videre vekst og styrket innsatsen både nasjonalt og internasjonalt. Vi tok viktige skritt for å utvide arbeidet, blant annet gjennom søknader om støtte til samarbeid i Ukraina og ved å bli valgt som partnerorganisasjon for Operasjon Dagsverk 2025.

Norads Nansenutlysning for Ukraina mottok 69 søknader med et samlet søknadsbeløp på 4 milliarder kroner. FOKUS søkte sammen med Ukrainian Women's Fund og La Strada om støtte til kvinners rettigheter og deltakelse i gjenoppbyggingen – og ble valgt. Dette er en viktig anerkjennelse av vår kompetanse og erfaring med internasjonalt samarbeid.

Søknaden til Operasjon Dagsverk gjaldt arbeid mot skadelige skikker som kjønnslemlestelse og barneekteskap, i samarbeid med PAWA/Micontrap og Kakenya's Dream i Kenya og Kivulini i Tanzania. Det gir oss mulighet til å styrke ungdomsprofilen og ungdomsinvolvering i våre programmer.

Oppfølging av inngåtte avtaler med eksisterende partnere utgjorde likevel den største delen av arbeidet i 2024. Sammen med 28 partnere i åtte land har vi arbeidet for å oppfylle jenters og kvinners rettigheter innen bekjempelse av vold, seksuell og reproduktiv helse, økonomisk deltakelse og fred og sikkerhet. Vi har nådd nær 80.000 mennesker dette året.

Internasjonalt viser utviklingen et sammen-satt bilde. UN Women rapporterte at 77 lover globalt ble vedtatt, revidert eller fjernet for å styrke kvinners og jenters rettigheter. Samtidig meldte nesten én av fire regjeringer om innskrenkninger. Selv der lovverket er på plass, svikter ofte gjennomføringen.

2024 var også året der Donald Trump vant presidentvalget i USA for andre gang. Det har allerede fått konsekvenser for globalt kvinne- og likestillingssamarbeid. FOKUS mottar ikke amerikansk støtte, og rammes derfor ikke direkte – men utviklingen understreker hvor viktig det er med uavhengige aktører og internasjonalt samarbeid.

I denne årsrapporten kan du lese mer om hva FOKUS har gjort og om den globale utviklingen for kvinner og jenters rettigheter – med hovedvekt på regioner og land der vi har partnere.

FOKUS og våre partnere er mer relevante enn noen gang. Utviklingen viser at internasjonalt kvinne- og likestillingssamarbeid er avgjørende for å møte utfordringene vi står overfor. ■

AV SYLVI BRATTEN
DAGLIG LEDER, FOKUS

AV ANNE-METTE ØVRUM
STYRELEDER, FOKUS

Sammen med 28 partnere i åtte land har vi arbeidet for å oppfylle jenters og kvinners rettigheter innen bekjempelse av vold, seksuell og reproduktiv helse, økonomisk deltakelse og fred og sikkerhet. Vi har nådd nær 80.000 mennesker dette året.

Om FOKUS

FOKUS – Forum for Kvinner og Utviklingsspørsmål er en paraplyorganisasjon som springer ut av den norske kvinnebevegelsen. Som et kompetanse- og ressurscenter for internasjonale kvinne- og likestillingsspørsmål, søker FOKUS å styrke engasjementet og innsatsen for kvinners menneskerettigheter og samfunnsdeltakelse globalt. I 2024 hadde vi med 44 medlemsorganisasjoner.

FOKUS bygger på, er del av og ønsker å styrke den globale kvinnebevegelsen. Vi tror at kvinners rettigheter og likestilling ikke kan oppnås uten deltakelse fra kvinner selv og at det er kvinnenenes egne organisasjoner som skal være premissleverandør for endringer. Det er på denne plattformen vi mobiliserer til politisk handling fra lokalt til globalt nivå. Fra landsby og distrikter, til nasjonale beslutningstakere og multilaterale organisasjoner som FN.

Vår hovedaktivitet er bistandssamarbeid med 30 kvinneorganisasjoner i 9 land. Disse samarbeidene inkluderer også følgende medlemsorganisasjoner: FO (Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere), Fagforbundet, Jordmorforeningen, PAWA (Pan-African Women Association), Sex og Politikk, SWSA (Somaliland Women Solidarity Association) og Venner av Uplift.

Medlemmene samarbeider på ulike måter – fra direkte forvaltning og oppfølging av partnere, til økonomisk støtte og/eller faglig utveksling.

I 2024 hadde FOKUS økonomisk støtte fra Norad, Kulturdepartementet, Grieg Foundation, Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere Fagforbundet, Jordmorforeningen, Virke samt private givere. FOKUS har et styre og sekretariat i Norge, og regionkontor i Colombia. I 2024 ble det også ansatt en konsulent som følger opp våre partnere i Øst-Afrika fra Kampala, Uganda.

FOKUS har samarbeidsavtale med UN Women.

Hennes Kongelige Høyhet Kronprinsesse Mette-Marit er beskytter for FOKUS.

Visjon, Formål og mål

FOKUS' visjon er et samfunn basert på likestilling og likeverd, der kvinners menneskerettigheter respekteres og beskyttes, og alle kan delta på lik linje uavhengig av kjønn.

FOKUS formål er å være et medlemsbasert kompetanse- og ressurscenter. Gjennom pådriverarbeid og utviklingssamarbeid skal organisasjonen styrke det internasjonale engasjementet og innsatsen for kvinners menneskerettigheter og samfunnsdeltakelse.

FOKUS overordnede mål er at kvinners makt, rettigheter og tilgang på ressurser er styrket.

FOKUS arbeider for positiv endring på følgende områder:

- Vold mot kvinner og jenter.
- Kvinners og jenters seksuelle og reproduktive helse og rettigheter.
- Kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse.
- Kvinners rettigheter i alle faser av kriser og konflikter.
- Kvinners rolle i å bekjempe klimaendringer

Forutsetningen for å lykkes er at FOKUS er en faglig sterk og økonomisk bærekraftig organisasjon.

Hvorfor er FOKUS viktig?

■ Fordi diskriminering og undertrykking av kvinner og jenter skjer over hele verden. Det er ikke ett eneste land som har oppnådd full likestilling.

■ Fordi kvinners interesser trenger sterke organisasjoner. Kvinnebevegelsen har drevet frem store endringer over hele verden gjennom historien – fra retten til betalt arbeid, til stemmerett og retten til å bestemme over egen kropp.

■ Fordi samfunnet trenger kvinners deltakelse. Politiske beslutninger kan ikke bare bygge på menns erfaringer og prioriteringer. Mangel på demokrati og mangel på likestilling går ofte hånd i hånd.

■ FOKUS samarbeider og inngår i allianser med organisasjoner som kjemper for kvinners og jenters rettigheter og likestilling.

Foto: Sam Vox

Foto: Causa Justa

Status for kvinners rettigheter og likestilling globalt

I ett av fire land i verden ble det rapportert om tilbakegang for kvinners rettigheter i 2024, ifølge UN Women[1]. Eksisterende diskriminering forsterkes når kriser inntreffer. Flere væpna konflikter og kriger, klimaendringer og økte matpriser rammer jenter og kvinner hardt.

I Afghanistan er situasjonen for kvinner gått fra vondt til verre. Kvinner og jenter skal ikke synes eller høres utenfor hjemmet, og lovene som rammer kvinner er så omfattende at det er rimelig å omtale dette som kjønnsapartheid.

Aldri har så mange mennesker gått til valg som i 2024, et år som ofte er referert til som et «supervalgår». Over en milliard mennesker kunne bruke stemmeretten sin. Det betydde imidlertid ikke stor økning av kvinnelig representasjon: Kvinner utgjør fortsatt ikke mer enn 27 % av parlamentene i verden[3]. Enda mer urovekkende er rapportene om trusler og vold mot kvinnelige kandidater. Kvinnelige kandidater i Mexico, USA, Indonesia og Venezuela var særlig utsatt ifølge (International IDEA) [4]. Dette rammer også kvinneorganisasjonene og deres talspersoner.

Ultrakonservative krefter som motarbeider liberale rettigheter og politikk for mangfold og inkludering får stadig gjennomslag både globalt og i enkeltland, også der FOKUS har partnere. Disse bevegelsene består av tenketanker, religiøse organisasjoner, politiske partier, men også styresmakter og internasjonale organisasjoner. Måltrettet virksomhet for å svekke rettigheter til kvinner og minoriteter, endre skolepensum og kontrollere sivilsamfunnsorganisasjoner har vist seg effektiv mange steder.

Men bildet er ikke helsvart: Antallet kvinnelige statsoverhoder økte fra seks til ni (selv om tallet fortsatt er lavt), og deler av Afrika er inne i en demokratiseringstrend. Det er også fremgang å spore hva økonomisk og politisk deltakelse angår – særlig i Latin-Amerika[5]. ■

- Bare 10 % av verdens statsoverhoder er kvinner[6]
- Kvinner har mindre enn 2/3 av de rettighetene menn har globalt[2]
- 40 % av kvinner i verden lever under restriktive abortlover
- 270 millioner kvinner har ikke tilgang på moderne prevensjon[7]
- Bistand til likestilling og kvinners rettigheter er underfinansiert, og synkende[8]
- Bare 4 % av langsiktig bistand går til likestillingsformål

Foto: Rafael Quinteros Ganzalez

Latin-Amerika – Kvinnelig mobilisering gir resultater

Colombia og Guatemala var en av tre mottakere av langsiktig norsk bistand i Latin-Amerika og Karibia. Likestilling er ett av bærekraftsmålene som bevilgningen er ment å støtte.

Guatemalas president Arevalo ble tatt i ed i januar 2024 – med sterk opposisjon blant landets tradisjonelle eliter. Folkelig mobilisering, særlig blant urfolk, var viktig for å sikre at valgresultatet ble respektert. Men frustrasjonen har økt blant støttespillerne i takt med at endringene lar vente på seg. Det skyldes delvis rettssystemets regler og at presidentens parti ikke har flertall i kongressen. Samtidig møter presidenten økende motstand fra det private næringslivet som har stor makt.

I Guatemala har Norge støttet arbeid for å styrke rettsstaten, anti-korrupsjonsarbeidet, samt kvinners og urfolks stilling over bistandsbudsjettet. Målet

er bl.a. å styrke kompetanse og kapasitet til å kreve sine rettigheter oppfylt og få politisk innflytelse. Bare 20 % av kongressmedlemmene er kvinner, bare en representerer urfolk.

Vold mot kvinner er stadig et alvorlig samfunnsproblem i Guatemala, selv om rapporterte tilfeller av vold og seksuell vold har gått litt ned. FNs høykommissær for menneskerettigheter uttrykker bekymring for at nesten 90 % av de 300 anklagene om femisid (kvinnedrap) i 2024 ble avvist[9]. Det har også vært en økning i drap på LHBTQI+ befolkningen. Konflikter om land og tvangsflytting av urfolk skjer fortsatt, og rammer kvinnene hardt.

Fredsavtalen fra 2016 har vært viktig for landet, først og fremst ved at den markerte avslutningen på en over 50 år lang konflikt med FARC, men også på grunn av måten kvinner og kvinners organisasjoner var inkludert i fredsprosessen

Det er høy forekomst av tenåringsgraviditeter og dårlig tilgang på prevensjon. Abort ble gjort ulovlig (hvis det ikke er fare for mors liv) i 2022 med en strafferamme på opptil 10 år. En av tre som har fått utført abort ulovlig opplever så store komplikasjoner at de ender på sykehus[10].

FOKUS har samarbeidet med kvinneorganisasjoner om fred i **Colombia** siden 2009. Fredsavtalen fra 2016 har vært viktig for landet, først og fremst ved at den markerte avslutningen på en over 50 år lang konflikt med FARC, men også på grunn av måten kvinner og kvinners organisasjoner var inkludert i fredsprosessen. Men bare 13 % av bestemmelsene som var knyttet til kjønn og kvinner i avtalen er gjennomført fullt ut, afro-colombianere og urfolk er fortsatt utsatt for diskriminering, og over 1600 menneskerettighetsaktivister er drept siden avtalen ble signert ifølge Human Rights Watch[11]. Samtidig fortsetter voldsbruken i deler av landet, og myndighetene klarer ikke beskytte befolkningen mot vold og overgrep knyttet til den illegale økonomien (særlig narkotikaproduksjon). Det har vært rapportert om både massakre og fordrivelse av urfolk fra disse væpna gruppene, men det er også rapportert om menneskerettighetsbrudd fra politi og sikkerhetsstyrker.

Valget i 2022 var historisk: Gustavo Petro var den første presidenten i Colombia fra venstresiden og visepresidenten Francia Márquez var den første afro-colombianeren i denne rollen. Men populariteten er dalende og mange valglofter uinnfridde, og presidentens forsøk på å inkludere flere væpna grupper i fredsavtalen («Total fred») har så langt ikke lyktes. Norge støtter aktivt president Petros politikk for «total fred» der målet er å inngå avtaler med alle væpnede grupper i landet.

Colombia fikk en egen handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet i 2024. FOKUS i Colombia har vært en aktiv pådriver for å inkludere urfolk og afro-colombianere i prosessen.

Omfanget av vold mot kvinner og jenter er alarmerende stort i Colombia. Det nasjonale helseinstituttet hadde registrert over 100.000 tilfeller av kjønnsbasert vold, herunder 745 tilfeller av kjønnsbasert drap av kvinner i oktober 2024 (en økning på 210 fra 2023). Gjennomsnittlig ble det rapportert om 99 tilfeller av seksuell vold daglig hvorav 65 gjaldt jenter under 15 år.

Det var et alvorlig tilbakeslag for likestillingen da opprettelsen av likestillingsdepartementet ble annullert av konstitusjonsdomstolen i august 2024, pga. formalfeil i godkjenningprosessen[12]. Hvis ikke Likestillingsdepartementet godkjennes på nytt av Kongressen, kan det opphøre å eksistere innen juni 2026. ■

Francia Márquez, første afro-colombianske visepresident (2022). Foto: Andrés Castilla

Øst-Afrika – Rettigheter under press

Øst-Afrika har sterke normative forpliktelser på likestillingsområdet. Ikke bare har landene tilsluttet seg Beijing-erklæringen (unntatt Somalia) og Kvinnediskrimineringskonvensjonen (CEDAW), men også den afrikanske unions protokoll for å følge opp kvinners rettigheter – Maputoprotokollen fra 2005.

Krig, konflikt og kriser forsterker fattigdom og kjønnsdiskriminerende maktstrukturer som påvirker tilgang på skolegang, helsetjenester, trygghet og arbeid. Usikkerhet har også en tendens til å styrke tradisjonelle normer og verdier, noen av disse er en trussel for jenters og kvinners frihet, slik som barneekteskap og kjønnslemlestelse.

Konservative grupper som motarbeider SRHR, ofte finansiert og styrt fra USA, har fått stadig sterkere fotfeste i Øst-Afrika. Under overskriften familieverdier fremmer de kriminalisering av homoseksualitet, abort og seksualitetsundervisning. Dette er budskap som har resonans hos mange i en region hvor religionen står sterkt - både kristendom, islam og tradisjonelle afrikanske religioner.

Likestillingsutfordringene i **Kenya** er store, særlig når det gjelder vold mot kvinner og jenter. På bare tre måneder ble over 100 kvinner drept i landet, inkludert den ugandiske OL-løperen Rebecca Cheptegei som ble dynket i bensin og satt fyr på av ekskjæresten sin. Bølgen av brutale drap utløste store protester mot femisid (kvinnedrap) Nairobi i desember, med krav om at myndighetene må gjøre mer, bl.a. erklære femisid som en nasjonal krise og styrke lovverket mot vold mot kvinner.

Kjønnslemlestelse er forbudt ved lov i Kenya, men er fortsatt vanlig i mange områder. Nasjonal statistikk viser at 15 % av jenter og kvinner har gjennomgått kjønnslemlestelse. Det er en betydelig nedgang de siste 20 årene, men i noen regioner øker forekomsten. Siden Covid-19 pandemien har nye strategier blitt iverksatt for å holde skikken i hevd, bl.a. ved å krysse grensen til Tanzania og motsatt for å få utført inngrepet og ikke bli straffeforfulgt i hjemlandet. Dette er også bakgrunnen for at FOKUS søkte om å få Operasjon Dagsverk til arbeid mot kjønnslemlestelse og barneekteskap i Kenya og Tanzania.

I land der FOKUS har partnere er det hovedsakelig en positiv trend når det gjelder tilgang til barneskole for jenter. Unntaket er Somalia, der det er svært få jenter som begynner på skolen. Men selv der det er lik eller tilnærmet lik skolegang for gutter og jenter, fullfører færre jenter enn gutter, særlig etter puberteten:

Loven mot homoseksualitet som ble vedtatt i **Uganda** i 2023, ble fulgt opp i 2024. Det er rapportert om både arrestasjoner og trakassering av LHBTQI+ personer, og organisasjoner som arbeider med menneskerettigheter og LHBTQI+-rettigheter ser blitt stengt.

Ugandiske kvinner er i mindre grad enn menn sysselsatt. Mangel på barnepass, manglende kvalifikasjoner og sosial aksept er oppgitt som de største hindringene for kvinners deltakelse i arbeidslivet. Mer enn

Den lokale aktivisten Maria Deogratus og andre deltar på et landsbymøte om vold mot kvinner og jenter i Mwanza, Tanzania. Foto: Sam Vox

fire av ti kvinner oppgir at kvinner hindres i å søke lønnet arbeid av ektemann eller andre familiemedlemmer. Kvinner har mindre tilgang til digital teknologi og har 30 % mindre sannsynlighet for å bruke digitale finansielle tjenester enn menn.

Landbruket er ryggraden i den ugandiske økonomien, og særlig kvinner er sysselsatt i landbrukssektoren. Til tross for at 88 % av voksne kvinner i gårdshusholdninger er involvert i landbruksarbeid, sammenlignet med 78 % av menn (årlig landbruksrapport fra 2020), eier bare 7,9 % av kvinnene i Uganda land (WB Gender Data). De har konsekvent mindre tilgang til frø av høy kvalitet, gjødsel og landbruksopplæring, noe som undergraver deres produktivitet og økonomiske motstandskraft. Klimaendringer forsterker disse ulikhetene. Kvinner har mindre tilgang på informasjon om klimaendringer og klimatilpasningstiltak. Det gjør kvinner på landsbygda mer sårbare for klimasjokk. Ekstremvær som flom, tørke og hetebølger skjer mer hyppig enn tidligere. Flommer som tidligere kom en gang i tiåret skjer nå

årlig eller annethvert år i Uganda og Kenya. Over hele Øst-Afrika ble 1,6 millioner mennesker påvirket av ekstremvær i 2024, og 410 000 fordrevet.

Tanzania er ett av få land med kvinnelig stats-overhode. Når det gjelder politisk representasjon er kvinneandel nesten 40% både i regjering og parlament. 37,8 % av dommerne i Tanzania er kvinner og 24 % av ambassadene / utestasjonene er kvinner. Det er mindre representasjon og ledelse på lokalt nivå.

Samia Suluhu Hassan overtok som president etter at forgjengeren John Magufuli, døde i 2021, og er den første kvinne som innehar denne posisjonen i landet. Hun er også en uttrykt forkjemper for kvinners rettigheter og likestilling. Hun har hatt en mindre autoritær og nasjonalistisk profil enn sin forgjenger, og har uttrykt støtte til kvinners rettigheter og likestilling. Men hun synes å ha strammet grepet, og det er rapportert om økt sensur og undertrykkelse av den politiske opposisjonen.

Konservative grupper som motarbeider SRHR, ofte finansiert og styrt fra USA og Europa, har fått stadig sterkere fotfeste i Øst-Afrika. Under overskriften familieverdier fremmer de kriminalisering av homoseksualitet, abort og seksualitetsundervisning.

I Verdensbankens Women, Business and the Law rapport fra 2024 fremgår det at Tanzania ligger over det globale gjennomsnittet når det gjelder lovverk for likestilling. Svakest scorer landet på beskyttelse mot vold. Samtidig råder fortsatt holdninger om at menn har rett til å utøve vold under visse betingelser i store deler av befolkningen, både kvinner og menn. Den siste demografiske og helseundersøkelsen (2022) indikerer at 48 % kvinner og 32 % menn i alderen 15–49 år mener at en ektemann har rett til å slå sin kone under spesifikke omstendigheter.

Kjønnslemlestelse av jenter under 18 år er forbudt i Tanzania, men 5 % av jenter mellom 15-18 år har gjennomgått inngrepet, oftest utført av en tradisjonell omskjærer. Det er store variasjoner mellom folkegrupper og regioner.

I **Etiopia** er likestilling for kvinner og menn grunnlovsfestet. Investeringer i helsetjenester har hatt positiv innvirkning på dødelighet under svangerskap og fødsel. Landet har noen av de mest progressive lovene som angår abort i regionen, og tillater dette f.eks. der graviditet er resultat av voldtekt, incest, fare for mors liv eller der den gravide er mindreårig. Det arbeides også for bedre tilgang på svangerskapsomsorg, prevensjon og tilbud for ungdom. Det rapporteres imidlertid om økt aktivitet fra ultrakonservative religiøse for å svekke rettighetene, særlig til abort, inklusive trusler og trakassering mot helsearbeidere. Voldelig konflikt i deler bidrar også til å svekke jenter og kvinners tilgang på rettigheter, og det er store forskjeller på tilbud mellom rurale og urbane strøk.

Malawi, et relativt nytt land for FOKUS, er fortsatt sterkt preget av HIV, men smittetallene synker. Det er også en positiv utvikling for bruk av moderne prevensjonsmidler og nedgang i mørdedødelighet. Samtidig går tenåringsgraviditetene opp.

I Afrobarometer for 2023 ble vold mot kvinner identifisert som det viktigste kvinneverdighetsproblemet i Malawi. Det store flertallet mener at det må gjøres mer for å beskytte jenter og kvinner mot diskriminering og trakassering.

Undersøkelsen viser også sterk motstand mot abort i Malawi: Over 90% er motstandere av abort, og 82% av de spurte mener at abort ikke kan rettferdiggjøres etter voldtekt, nesten 60% mener det samme om kvinnens liv er i fare. En av tre er uenige i at prevensjonsmidler skal være tilgjengelig for alle. Nesten like mange er imot seksualitetsundervisning i skolen.

Men samtidig mener hele 82% at kvinner skal ha samme mulighet til å bli valgt til politisk embete.

Like rettigheter mellom kvinner og menn er nedfelt i grunnloven til **Republikken Somaliland**, en region i de nordvestlige deler av Somalia som har erklært selvstendighet, men som ikke er anerkjent som egen stat. Det er likevel langt unna likestilling i praksis, f.eks. er det bare en kvinne blant 82 medlemmer i underhuset i parlamentet. Halvparten av kvinnene mangler utdanning, mens tallene er ¼ for menn i 2019. Omfanget av kjønnslemlestelse er ekstremt høyt: 98 % av kvinner mellom 15-49 år har gjennomgått dette. Bare en av hundre gifte kvinner bruker en moderne prevensjonsmetode.

Men det finnes lyspunkt. I november 2024 ble det gjennomført fredelige valg i Republikken Somaliland og Abdirahman M. A. Cirro ble valgt til ny president. Han har siden innsettelsen styrket kvinneandelen i regjeringen og erkjent at likestilling og infrastruktur må prioriteres. ■

Retten til et liv uten vold

Vold er en alvorlig og vedvarende trussel mot kvinner og jenter verden over, til tross for at det har vært internasjonal enighet om å bekjempe kjønnsbasert vold i mange tiår. Det er også del av bærekraftsmålene, med indikatorer som måler andelen kvinner og jenter over 15 år som har vært utsatt for vold. Ingen land er i rute med å avskaffe vold mot kvinner og jenter. Sårbarhet som følge av f.eks. konflikt og kriser, alder, funksjonsnedsettelse, eller minoritetsstatus øker risiko for vold.

Lokal innsats mot vold mot kvinner og jenter SASA!-metoden[22] som FOKUS'-partner Kivulini bruker for å bekjempe vold og skadelige skikker i Mwanza-regionen og Tarime-distriktet i Tanzania, har vist seg effektiv i å redusere partnervold og andre former for kjønnsbasert vold. En bredt anlagt tilnærming som involverer ikke bare politi og helsevesen, men hele lokalbefolkningen, både kvinner og menn, jenter og gutter. I landsbyer som har gjennomført SASA!-metoden er det dokumentert nedgang i vold mot kvinner. Metoden søker å forebygge vold mot kvinner og jenter ved å spre kunnskap om hva vold er, og endre holdninger og normer. Den skal også styrke sosiale mekanismer og «førstelinja» i lokalsamfunnet for å forebygge og beskytte voldsutsatte kvinner og jenter. Kunnskapen og resultatene brukes aktivt i dialog med politiske myndigheter.

Det er verdt å merke seg at det er registrert mindre partnervold i land som har lovgivning mot dette, og viser at lovverket har en normativ effekt. Men lover er ikke nok for å bekjempe vold mot kvinner og jenter. Vi må også endre kjønnsdiskriminerende maktstrukturene i samfunnet – og i hodene våre.

Lokal innsats mot vold mot kvinner og jenter SASA!-metoden[22] som FOKUS'-partner Kivulini bruker for å bekjempe vold og skadelige skikker i Mwanza-regionen og Tarime-distriktet i Tanzania, har vist seg effektiv i å redusere partnervold og andre former for kjønnsbasert vold. En bredt anlagt tilnærming som involverer ikke bare politi og helsevesen, men hele lokalbefolkningen, både kvinner og menn, jenter og gutter. I landsbyer som har gjennomført SASA!-metoden er det dokumentert nedgang i vold mot kvinner. Metoden søker å forebygge vold mot kvinner og jenter ved å spre kunnskap om hva vold er, og endre holdninger og normer. Den skal også styrke sosiale mekanismer og «førstelinja» i lokalsamfun-

net for å forebygge og beskytte voldsutsatte kvinner og jenter. Kunnskapen og resultatene brukes aktivt i dialog med politiske myndigheter.

Kvinnekroppen er slagmarken som ikke synes på kartet

Seksuell vold er ett av de groveste bruddene på menneskerettighetene og internasjonal humanitær rett. Det pågikk over 110 væpna konflikter i verden i 2024, og med det steg også tallet for rapporterte voldtekter og seksuelle overgrep. Derfor gjorde FOKUS seksuell vold i krig og konflikt til tema for 16-dagerskampanjen mot vold mot kvinner. Vi ville både fortelle om de kortsiktige og langsiktige konsekvensene, hvordan kvinnes egne organisasjoner kan styrkes i konfliktkontekster, og understreke at det må settes i verk tiltak for å hindre at norsk personell utøver eller aksepterer seksuell vold når de er på oppdrag i utlandet.

Den lokale aktivisten Maria Deogratus og andre deltar på et landsbymøte om vold mot kvinner og jenter i Mwanza, Tanzania. Foto: Sam Vox

Kampanjen ble planlagt av en arbeidsgruppe bestående av Norsk Sykepleierforbund, IKFF, Sex og Politikk, Krisesentersekretariatet, Høyres Kvinneforum, Fagforbundet og LO. Budskapet ble formidlet gjennom reklame i TV2 (nett), D2 og tre Egmont magasiner. Det ble produsert en film, samt en rekke bildeposter som ble delt på sosiale medier. Plassert reklame har en potensiell rekkevidde på minst 2,4 millioner

Partnervold og femisid

Erfaring med partnervold starter tidlig. Nesten en fjerdedel av alle kvinner har opplevd vold fra partner før fylte 20 år, ifølge WHO[23]. Omfanget er størst i Oseania og Afrika sør for Sahara, og er størst i fattige land, der færre jenter fullfører videregående opplæring, der lovverket diskriminerer jenter og kvinner, og når jenter inngår ekteskap før fylte 18 år.

FN (UNODC og UN Women) publiserte en rapport om femisid i 2024 som viser at 60 % (51100) av de kvinnene som ble drept året før, ble drept av partner eller familiemedlemmer[24]. Tilsvarende tall for

menn er 11,5 %. Hjemmet er altså et livsfarlig sted å være for mange kvinner og jenter verden over.

Skadelige skikker

Kjønnsbasert vold mot jenter og kvinner tar mange former. Skadelige skikker som kjønnslemlestelse, barneekteskap og æresrelatert vold rammer millioner av jenter, og har vidtrekkende og drastiske konsekvenser.

Etter at utbredelsen av kjønnslemlestelse har vært nedadgående over tid, har trenden nå snudd. I Unicefs 2024 rapport ble det rapportert at 230 millioner kvinner og jenter har fått sine kjønnsorgan lemlestet. Det er en økning på 15 % siden 2016.

90 % av kvinner og jenter mellom 15 og 49 år har gjennomgått kjønnslemlestelse i Somalia. Tilsvarende tall for Etiopia er 65%, for Kenya 15 %, Tanzania 5 % og Uganda 0,3 %. I alle landene er det store regionale forskjeller.

Å bli giftet bort som barn reduserer sjansen for å få utdanning og muligheten til å bestemme over eget liv.

Det øker også sannsynligheten for tidlige graviditeter, som igjen øker risiko for alvorlige helseskader – og i verste fall død. Å gifte bort jenter før de fyller 18 år anses ofte som viktig for å unngå at jentene har utenomekteskapelig sex, i et forsøk på å dermed også minimere risikoen for utenomekteskapelige graviditeter – begge deler er fortsatt forbundet med skam i mange samfunn. Fattigdom er også en viktig del av bildet, ettersom fattige familier i mye større grad gifter bort sine døtre før de fyller 18 år. Jenter som dropper ut av skolen har betydelig større risiko for å bli giftet bort.

Kjønnslemlestelse og barneekteskap er forbudt i både Tanzania og Kenya, men familier i grenseområdene forsøker å omgå reglene ved å sende sine døtre til nabolandet for å få utført ugjerningen, eller for å giftes bort.

Hovedtiltakene i arbeidet mot vold og skadelige skikker i Kenya og Tanzania er mobilisering av lokale ledere og hele lokalsamfunn for å endre de sosiale normene som diskriminerer jenter og kvinner, opplæring og organisering av ungdom, hjelpetjenester til jenter som er utsatt eller i risikozonen, og sikring av jenters rett til utdanning.

På den internasjonale dagen for avskaffelse av kjønnslemlestelse, gikk FOKUS sammen med Kirkens Nødhjelp, Plan Norge og Redd Barna som alle er del av Nettverket mot skadelige skikker og arrangerte et seminar om kjønnslemlestelse i humanitære kriser. På kveldstid ble også filmen «A girl from Mogadishu» vist på Cinemateket i Oslo. Filmen er basert på historien til Ifrah Ahmed, som er en foregangskvinne i den globale kampen mot kjønnslemlestelse.

«(...) it wasn't my tongue they cut»

Ifrah Ahmed

Merk: Kongressen i Colombia vedtok å oppheve loven som tillot ekteskap fra 14 års alderen.

SASA!-metoden som har vist seg vellykket i å bekjempe partnervold i Mwanza-regionen i Tanzania skal tas i bruk i et pilotprosjekt i grenseområdene mellom Kenya og Tanzania for å bekjempe kjønnslemlestelse, barneekteskap og tenåringsgraviditeter i et samarbeid

mellom FOKUS, PAWA/Micontrap, Kivulini og Kakenya's Dream. FOKUS søkte om Operasjon Dagsverk 2025 til støtte for dette prosjektet, og ble valgt som en av tre kandidater til Elevtinget i mars 2025.

FOKUS' delegasjon til FNs kvinnekommisjon 2024. Foto: FOKUS

SVRI-konferansen

FOKUS og partner Kivulini deltok på SVRI (Sexual Violence Research Initiative) Forum 2024 i Sør-Afrika [25], verdens største konferanse på fagområdet vold mot kvinner og jenter i utviklingsland. 1500 forskere, aktivister, politikere, donorer og overlevende fra 112 land deltok. Her ble ulike tilnærminger og metoder for å forebygge vold presentert og diskutert – med vekt på å dele gode, forskningsbaserte resultater. Det var forskere som holdt de fleste innledningene, men Kivulini var invitert til å dele erfaringer fra sitt arbeid med SASA!-metoden i Tanzania. Her ble det understreket hvor viktig det er å få dokumentert den praksisbaserte kunnskapen som kvinneorganisasjoner og feministiske bevegelser har i kampen mot kjønnsbasert vold, og at denne kunnskapen må verdsettes.

Programbesøk Kenya

Styreleder Anne-Mette Øvrum, senior programrådgiver Borghild Berge og konsulent Santa Vuzia Kayunga besøkte vår partner Kakenya's Dream i Kenya høsten 2024. Her fikk de blant annet være med

FOKUS og samarbeidspartnerne bidro til at 257 menn og gutter har deltatt i programmer for bevisstgjøring knyttet til avskaffelse av vold, styrking av SRHR og kvinners rettigheter

på møter med masaikvinner og masaimenn, hvor kjønnslemlestelse ble diskutert. Anne-Mette sier at hun aldri vil glemme det øyeblikket da en av de eldre masaieene reiste seg og erklærte tid for endring.

Teater mot vold

Bruk av kunst og kultur i politisk arbeid har dype røtter i Colombia. FOKUS samarbeidspartner, Corporación Colombiana de Teatro (CCT), er drevet av kvinnelige kunstnere. Gjennom støtte fra FOKUS får voldsutsatte kvinner og jenter delta i teatergrupper ved anerkjente teaterskoler i ulike deler av landet. I teatergruppene får kvinner og jenter bearbeidet sine erfaringer med vold. I tillegg til bearbeidelse av traumer utgjør teatergruppene en arene for å tilføre kunnskap og å gi økt selvtillit. Dette med sikte på å styrke kvinnene som politiske ledere. CCT søker

gjennom arbeidet med teatergruppene å øke den sosiale bevisstheten om vold, blant annet gjennom den årlige festivalen «Kvinner på scenen for fred» hvor teatergruppene deltar.

Aktiv støtte fra gutter og menn

Kampen for kvinners rettigheter og likestilling er ikke bare for jenter og kvinner. Et mer likestilt samfunn er et bedre samfunn for alle, og også gutter og menn må være med på å drive frem de nødvendige endringene.

I Tanzania har Kivulini egne aktiviteter for å henvende seg til gutter og menn i mer tradisjonelle maskuline miljøer, herunder blant motorsykkelførere og fotballfans. I 2024 ble 238 menn involvert i arbeidet mot vold mot kvinner og jenter på denne måten. ■

SASA-aktivist Suszana Anthony sammen med sin mann. Foto: Sam Vox

Foto: Rafael Quinteros Ganzalez

Rett til å bestemme over egen kropp

Mer enn 30 år etter befolkningskonferansen i Kairo, der daværende statsminister Gro Harlem Brundtland tok til orde for å avkriminalisere abort, fortsetter kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter (SRHR) å være politisk kontroversielt. Det gjelder først og fremst LHBTQI+ og retten til trygg abort, men også seksualitetsundervisning og tilgang til prevensjon. Aggressive tiltak mot kvinners rett til å bestemme over egen kropp på disse områdene får også negative konsekvenser for svangerskaps- og fødselsomsorg og kvinnehelse generelt.

Centre for Reproductive Rights oppgir at 39 000 kvinner dør årlig som følge av utrygge aborter. Samtidig er det viktig å ikke miste av syne viktige fremskritt på SRHR-området: En studie fra 2020 referert av WHO, viser at det er blitt færre uønskede graviditeter i verden. Over 60 land har liberalisert abortlovene sine de siste 30 år, og antallet kvinner som bruker moderne prevensjonsmidler har nesten fordoblet seg siden 1990. Og selv om nedgangen har stoppet opp, har mødredødeligheten i verden (kvin-

ner som dør i forbindelse med svangerskap og fødsel) falt betydelig på 2000-tallet.

«Morality becomes hypocrisy if it means accepting mothers suffering or dying in connection with unwanted pregnancies and illegal abortions, and unwanted children living in misery». Gro Harlem Brundtland, 5. September 1994 under sitt innlegg på den Internasjonale Befolkningskonferansen i Kairo.

Helhetlig seksualitetsundervisning er blitt en slagmark for politiske krefter som kjemper mot kvinners rettigheter, SRHR og likestilling, ofte kjent som «anti-rettighets» eller «anti-gender»-bevegelsen. Seksualitetsundervisning fremstilles som noe ideologisk og noe som truer kultur og tradisjon. Vestligfinansierte kampanjer retter seg mot seksualitetsundervisning i både Latin-Amerika og Øst-Afrika.

Presidentvalget i USA i november 2024 ga grunn til ytterligere pessimisme. Den ultra-konservative tenketanken Heritage Foundation sto bak det såkalte Project 2025 som inneholdt en lang rekke anbefalinger til en ny republikansk president, herunder måter å øke makten til presidenten på, avskaffe mangfold og inkludering, nedbygging av USAID, avslutte støtte til LHBTQI+ miljøer og til organisasjoner som tilbyr eller informerer om abort. Project 2025 har vært svært definerende for inngangen til Trumps andre presidentperiode.

Foto: Cuasa Justa

Med Comodronas for bedre fødselsomsorg

Guatemala har den høyeste mødredødeligheten i Latin-Amerika, og den er høyest for urbefolkningen på landsbygda. Helsemyndighetene har laget en nasjonal plan for å integrere tradisjonelle jordmødre i urfolkstradisjonene, comadronas, i det formelle helsetilbudet til gravide kvinner. Dette bidrar både til respekt for urfolkstradisjoner, og til å styrke fødetilbudet for kvinner i områder der det ikke er offentlig fødetilbud. Ved å gi comadronas kunnskap fra moderne medisin, kan de gjøre fødslene tryggere for flere. FOKUS samarbeider med lokale frivillige organisasjoner og allianser med myndighetene for å styrke dette tilbudet. I Norge inngår Jordmorforeningen som faglig samarbeidspartner.

Breaking News – Kvinneorganisasjoner gjør en forskjell

I samarbeid med Fagforbundet, Sex og Politikk, Den norske jordmorforening, Norsk Sykepleierforbund, Venner av Uplift, Høyres Kvinneforum, Norges Venstrekvinnelag og Kurdish Women's Right organiserte FOKUS en kampanje for å opplyse om SRHR og vårt arbeid for å styrke disse rettighetene:

- I Colombia samarbeider FOKUS med organisasjoner som kurser helsepersonell og jobber for at flere skal få tilgang til klinikker og trygge abort. Etter at abortforbudet ble opphevet i 2022, er mangel på tilgang det største hindret for trygge aborter.

- Etiopia samarbeider FOKUS, Norske Kvinners Sanitetsforening og Women's Helaths Association Ethiopia om å knuse myter og stigma rundt seksualitet og menstruasjon.

- I Uganda har Venner av Uplift og Uplift West-Nile et samarbeid om lokal seksualundervisning gjennom FOKUS.

Kampanjen delte også informasjon om trender globalt og ble avsluttet med et åpent møte under Arendalsuka, der bl.a. Ana Cristina Gonzales Velez, en av grunnleggerne til FOKUS-partner La Mesa fortalte om kvinnebevegelsens innsats for å legalisere abort i Colombia, og der Michael Vitolz presenterte hvordan Uplift i Uganda jobber med å skolere jenter i SRHR i kombinasjon med lese- og skriveopplæring. Møtet inneholdt også en politikerdebatt med utviklingsminister Tvinneim (SP), Trine Lise Sundnes (AP) og Sandra Bruflot (H).

Sandra Bruflot (Høyre), Randi Røvik (fagforbundet), Michael Vitols (Venner av Uplift), Ana Cristina González Vélez (Causa Justa), utviklingsminister Anne Beate Tvinneim (SP), Trine lise Sundnes (AP), Sylvi Bratteen (FOKUS) og Tor-Hugne Olsen (Sex og Politikk) var alle med på møtet om SRHR under Arendalsuka. Foto: FOKUS

Snakk om det!

Sammen med medlemsorganisasjoner og partnere driver FOKUS utstrakt informasjonsarbeid og opplæring om seksualitet, prevensjon, abort og graviditet i flere land– også der dette er sensitive tema. Flere partnere tilbyr også helsetjenester:

- Sex og Politikk samarbeider med FPAM i Malawi over FOKUS' rammeavtale med Norad om å informere om seksuell og reproduktive helse og rettigheter (SRHR) blant ungdom og LHBT-personer i Malawi, i tillegg til å styrke tilgangen til helsetjenester. Det bygges sterke ungdomsledere og aktivister som kan snakke med sin aldersgruppe om bl.a. seksualitet, prevensjon og graviditet. I forlengelsen av dette har etterspørselen etter helsetjenester økt. FPAM driver mobile klinikker på landsbygda som del av prosjektet med Sex og Politikk og FOKUS, og i 2024 fikk mer enn 12 000 jenter, kvinner og LHBT-personer SRHR-tjenester ved disse klinikkene, slik som prevensjon og hiv-testing.

- Somaliland Women Solidarity Association samarbeider med GAVO i republikken Somaliland om

å gi opplæring i familieplanlegging, kjønnsbasert vold, skadelige skikker, seksuelt overførbare sykdommer og andre relaterte spørsmål til kvinner, lokale myndigheter og andre. I 2024 omfattet det 320 kvinner og jenter i to distrikter. En fjerdedel av disse fikk også opplæring i å videreformidle kunnskapen lokalt. GAVO bidro i 2024 til at over 6000 kvinner og jenter fikk tilgang til SRHR-tjenester i programområdene, som følge av støtte til lokale helsesentre og informasjonsarbeid i landsbyene.

- Venner av Uplift og Uplift Uganda legger til rette for informasjon om seksuell og reproduktiv helse i Uganda i forståelse med lokale myndigheter og ledere. De tilbyr også skrive- og leseopplæring for kvinner som del av sin tilnærming. Samtidig har jenter i skolen fått mer informasjon om kropp og helse, inkludert tilgang på menstruasjonsbind.

- Samarbeidet mellom Norges Kvinners Sanitetsforening og WHAE i Etiopia har bl.a. gjort at WHAE har vært tett involvert i utviklingen av helsemyndighetenes kriseberedskapsplan for SRHR.

Foto: Sam Vox

Rett til økonomisk deltakelse

Hver 10. kvinne i verden lever i ekstrem fattigdom. Det har i praksis liten fremgang globalt når det gjelder tilgang til lønnet arbeid mellom kvinner og menn siden 2005: Ifølge ILO ligger kvinners yrkesdeltakelse på 47 prosent, sammenlignet med 73 prosent for menn[28]. Forskjellene er størst for de fattigste landene.

Kvinner er i langt mindre grad enn menn å finne lederstillinger eller som eiere av bedrifter, samtidig som de er overrepresenterte i uformell sektor. Den siste Women, Business and the Law rapporten fra Verdensbanken som kartlegger kjønnsforskjeller i lovverket[29] viser at kvinner bare har 2/3 av de rettighetene menn nyter godt av, og at det får konsekvenser for deres økonomiske deltakelse. Det er særlig alvorlig at kvinner ikke er beskyttet mot vold. Kvinner har også i mindre grad enn menn tilgang på sosial beskyttelse, og gjør mer av det ubetalte arbeidet hjemmet.

Kvinner økonomiske rettigheter må også sees i sammenheng med klimaendringer. Hushold ledet av kvinner taper i gjennomsnitt 8 % mer inntekt under

hetebølger og 3 % mer ved flom sammenlignet med hushold ledet av menn[30]. Kvinner har samtidig mindre tilgang til informasjon om klimaendringer og landbruksmetoder

Nasjonal klimahandlingsplan i Uganda

FOKUS' partner Women's Climate Centre International (WCCI) gjennomfører årlig en studie av hvordan klimaendringer påvirker kvinners økonomiske rettigheter i sentrale deler av landet. Funnene brukes til å tilpasse programmene og danner grunnlag for målrettet påvirkningsarbeid overfor lokale og nasjonale myndigheter..

FOKUS' partnere i Uganda kombinerer opplæring i økonomiske rettigheter med innsats for å styrke

kvinner klimarobusthet, blant annet gjennom støtte til klimasmart landbruk, og tilgang til lokale markeder. Programmet fremmer også produksjon og bruk av briketter og biogass som miljøvennlige og rene energikilder, både for å redusere avskoging og for å styrke kvinners økonomiske selvstendighet gjennom bærekraftige inntektsaktiviteter

Program for klimavennlig jordbruk i Uganda

- 630 kvinner fikk tilgang til inntekter fra klimavennlig jordbruk
- 459 kvinner økte sin bedriftskapital
- 388 nye kvinneledede bedrifter ble offisielt registrert
- 53 tvister om jordeierskap for kvinner som har blitt løst gjennom rettshjelp
- 272 kvinner deltar i lokale politiske beslutningsprosesser som følge av programmets bistand går til likestillingsformål

Arbeid for kvinners økonomiske rettigheter i Uganda

FOKUS' partnere har vært sentrale i å opprette plattformen Women's Economic Empowerment Coordination Mechanism for aktører som jobber med kvinners økonomiske rettigheter fra myndigheter, sivilsamfunn og internasjonale organisasjoner. Det har gjort at kvinneorganisasjonene har blitt mer systematisk involvert i nasjonalt budsjett og planleggingsarbeid.

FOKUS' partnere har bidratt aktivt til nye nasjonale retningslinjer for mikrofinansiering som gjør det tryggere og mer forutsigbart for kvinner å delta i slike spare- og lånegrupper, og sikret kvinners representasjon i komiteer og styringsorganer er vedtatt.

235 000 personer har blitt informert om kvinners økonomiske rettigheter og deltakelse gjennom medie-kampanjer

Flere av FOKUS' partnere har i 2024 også samarbeidet med privat sektor lokalt for å fremme kvinners økonomiske deltakelse og rettigheter. I Uganda ble NAWOU sitt arbeid anerkjent av Private Sector Foundation Uganda med prisen "Business Network

of the Year", for sitt bidrag til å styrke kvinnelige entreprenører, særlig innenfor opplæring i forretningsutvikling og koblinger til markeder.

FNs kvinnekommisjon

Tema for FNs Kvinnekommisjon (CSW) i 2024 var fattigdomsbekjempelse og styrking av institusjoner og finansiering med et kjønnsperspektiv. Kvinnekommisjonen har som mandat å fremme kvinners rettigheter, sette standarder for likestilling og overvåke fremgang.

FOKUS' kjernebudskap under møtet var at kvinneaktivister og – organisasjoner må inkluderes i mobiliseringen av politiske løsninger mot fattigdom og for omfordeling, og kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter må styrkes og at kvinner må beskyttes mot utnyttelse og menneskehandel. FOKUS var også opptatt av å legge til rette for urfolks stemmer.

Det var krevende forhandlinger om slutterklæringen, men resultatet ble positivt. Det var mer tendenser til at de gamle skillelinjene mellom menneskerettigheter og utviklingsagendaen ble satt mot hverandre, men enigheten omfattet både behovet for offentlig finansierte tjenester og progressiv beskatning, jenter og kvinners uforholdsmessige andel av hjemme- og omsorgsoppgaver, arbeidstakerrettigheter, menneskehandel og referanser til SRHR.

Kvinner rettigheter: Næringslivets ansvar

Åpenhetsloven ble vedtatt i 2021 etter langvarig press fra sivilsamfunn, herunder FOKUS, og deler av næringslivet. Loven og stiller krav til at bedrifter over en viss størrelse må gjøre informasjon om grunnleggende menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold tilgjengelig. FOKUS har undersøkt hvordan rekke norske selskaper i ulike sektorer rapporterer om risiko for brudd på kvinners menneskerettigheter både før og etter at loven trådte i kraft. Det er registrert fremgang hos flere av dem og rapporten som gjennomgår dette ble diskutert på et åpent møte under Arendalsuka. Her deltok representanter fra Vinmonopolet, Initiativ for Etisk Handel, LO-forbundet Styrke (tidligere Industri Energi), Forbrukertilsynet, Arbeiderpartiet og Høyre.

På slutten av 2024 ble det ferdigstilt en rapport om hvordan norske bedrifter ivaretar hensynet til kvinner og kvinners rettigheter i Ukraina. Denne ble diskutert med en rekke interessenter på et møte i 2025. ■

Kvinner, fred og sikkerhet

Det har ikke vært flere kriger i verden siden 2. verdenskrig, og mer enn dobbelt så mange som for 5 år siden. Kvinner og jenter påvirkes på en lang rekke områder: Fra tilgang på helse, utdanning og jobb til omsorgsansvar og erfaring med vold, enten det er i Gaza, Ukraina, Haiti eller Sudan.

Det illustrerer relevansen til FNs sikkerhetsråds-resolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet. De har vært avgjørende for å anerkjenne kvinners erfaringer i krig og konflikt og rolle i å bygge fred. I 2024 brukte Sikkerhetsrådet referanser fra disse i nye resolusjoner om Sør-Sudan der og Sudan. Kvinner, fred og sikkerhet ble videre inkludert i FNs generalforsamlings «Pact for the Future».[31]

Norge er co-chair for Women, Peace, Security and Humanitarian Action Compact – en UN Women initiert avtale om å overvåke, koordinere og styrke implementeringen av forpliktelser på dette området.

Nasjonal handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet i Colombia

Tre av FOKUS' partnere i Colombia er ledende i 1325-alliansen i landet: (Humanas, CPC og Codacop

–Tejido de Mujer ACIN). Organisasjonene har vært opptatt av å inkludere alle grupper av kvinner i prosessen, også urfolk, afrocolombianere og LHB-TQI+-befolkningen i prosessen frem mot landets første handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Resultatet er en plan med bred forankring.

Alliansen har også videreutviklet agendaen med å koble miljø og klima med kvinner, fred og sikkerhet, bl.a ved å delta på FNs naturtoppmøte i Colombia.

Inkludering av kvinner i arbeid med fred i Colombia. Flere av FOKUS' partnere i Colombia er ledende i nettverk som overvåker fredsforhandlingene regjeringen har initiert med ELN og andre under «Total fred»-tilnærmingen. Her er deltakelse fra sivilsamfunn blitt formalisert.

Regiondirektør Ana Milena på møte med Cartografía Sur. Foto: FOKUS

Samtidig er det gjort et stort arbeid med å inkludere kvinner i lokale politiske prosesser over hele landet, også urfolkskvinner. FOKUS partner Yira Castro har også ført saker på vegne av kvinner og deres familier som har blitt drevet fra sine landområder som følge av krig og konflikt. I 2024 vant de saker på vegne av 74 kvinner.

Forum 1325

FOKUS har overtatt koordinatrollen for Forum 1325, et nettverk bestående av mer enn 10 sivilsamfunnsorganisasjoner som er aktive pådrivere for kvinner, fred og sikkerhet. I 2024 organiserte Forum 1325 bl.a. et møte om rollen til Ukrainas kvinnebevegelse i krig og fred sammen med Norad.

Kvinner og krigen i Ukraina

Sammen med Norsk Folkehjelp, Amnesty International Norge, Wergelandsenteret, Helsingforskomiteen og Mental Health and Human Rights arrangerte FOKUS et åpent møte om kvinner og krigen i Ukraina. Bakgrunnen for møtet var mangel på oppmerksomhet om kjønnsdimensjonen i norsk støtte til Ukraina.

Carolina Moira Johansen og Mildrid Mikkelsen fra FOKUS besøker Ukraina. Her med Khrystyna Kit fra JurFem og Natalia Karbowska fra Ukrainian Womens Frund og MM i Ukraina. Foto: FOKUS

Seksuell vold i krig og konflikt

FOKUS publiserte rapporten «Conflict-related Sexual Violence - Violence against women and girls in armed conflict»[32] i forbindelse med 16 dagers kampanjen mot vold mot kvinner.

Erfaringsutveksling

FOKUS har partnere i Colombia med erfaringer fra fredsforhandlinger og krigsoppgjør – herunder etterforskning og straffeforfølgelse av seksuell vold – som ukrainske kvinneorganisasjoner er svært interesserte i å lære fra. Derfor tilrettela FOKUS for et webinar sammen med Ukrainian Women's Fund der våre samarbeidspartnere fra Colombia, Humanas og Colombia Diversa, ga presentasjoner. Humanas og Ukrainian Women's Fund møttes senere i Nederland for å fortsette utvekslingen.

En av de som ble drept i 2024 var urfolksleder Carmelina Yule Pavi, som FOKUS har samarbeidet med. Hun var på vei for å frigjøre en mindreårig gutt som var kidnappet av den væpna gruppa ECM (grunnlagt av tidligere FARC-medlemmer), da bilen hun satt i ble beskutt. Hun døde av skadene. ■

Vi ble hørt!

FOKUS brukte sine høringer og innspill til statsbudsjett og meldinger til Stortinget til å argumentere for at den massive støtten til Ukraina også må nå kvinneorganisasjonene. I april ble det lyst ut en støtteordning for sivilsamfunn der kvinner og likestilling var inkludert.

Foto: FOKUS

Sammen for kvinners rettigheter og likestilling

FOKUS samarbeider med medlemsorganisasjoner og andre alliansepartnere. Her er et lite utdrag av aktiviteter fra 2024.

Nye medlemsorganisasjoner

På Representantskapsmøtet i 2024 ble to nye organisasjoner tatt opp som medlemmer: Light Up og NorAFriends. Vi ønsker dem velkommen og gleder oss til samarbeid.

Stipend til FNs generalforsamling

I 2024 ble det utdelt stipend til deltakelse på FNs generalforsamling til Jeanette Romslo fra Fagforbundet Ung.

Utdrag fra hennes rapport: Man får et litt nytt perspektiv på verdenspolitikk og viktigheten av den rollen Norge har i de ulike organene og systemene. Bruk av hard retorikk og store konflikter er det andre land som tar seg av, og jeg er stolt over hvordan Norge manøvrerer dette. Jeg kommer nok til å ha større forståelse og mer tålmodighet i regjeringens utenriksarbeid, og har fått se at selv om mange nasjoner og fagfolk er veldig enige om noe, så er det en stor skute som skal snus og med mange ringvirkninger vi også må ha med inn i beregningene.

Informasjonsmidler

Det ble lyst ut midler til informasjonsaktivitet (over informasjonsavtalen med Norad). Følgende organisasjoner fikk støtte: IAWRT, Høyres Kvinneforum, IKFF, Senterkvinnene, KFUK-KFUM Global.

Vi ble hørt!

I innspillene til slutterklæringen fra FNs kvinnekommisjonsmøte om fattigdom var FOKUS bl.a. opptatt av å styrke forpliktelsene mot menneskehandel og utnyttelse, og koblingen mellom fattigdom og kvinners kontroll over egen kropp og reproduktivitet, samt inkludere urfolkskvinner.

Kurs

Det ble arrangert kurs i kommunikasjonsstrategi og i bruk av sosiale medier for medlemsorganisasjonene. Til sammen 23 organisasjoner var representert.

FNs Kvinnekommisjon

FOKUS hadde en plass i den offisielle norske delegasjonen, ved daglig leder. Tre fra sekretariatet og tre styremedlemmer deltok for FOKUS. Tre medlemsorganisasjoner fikk stipend for å delta: IAWRT, Kurdish Women Rights og Jordmorforeningen.

Sju partnerorganisasjoner pluss regionkontoret ble invitert til å delta. Av disse fikk bare fem visum i tide: Comfort Hajra Mukasa (Women Climate Centers International, Uganda), Yassin Ally Sunuku (Kivulini, Tanzania), Angelica Tatiana Beltran Pineda (FOKUS Colombia), Diana Magali Lopez Galindo (Fondo Lunaria, Colombia) og Hermelinda Claret Simon Diego (ASDEMUAQ, Guatemala).

Foto: Kjersti Augland

Innspill statsbudsjett/høringer

FOKUS leverte innspill til statsbudsjett både alene og sammen med SRHR-nettverket og Nettverk mot skadelige skikker. Hovedbudskap: Øk satsingen på kvinner og likestilling – gjennom SRHR, arbeid mot vold og fred (kvinner, fred og sikkerhet). Styrk sivil samfunn hjemme og ute.

Latin-Amerika

FOKUS Mujeres. Regionkontoret ga ut ett nummer av sitt magasin FOKUS Mujeres. Magasinet dekket utviklingen i våre programland.

Hub/konsulenter i Øst Afrika

FOKUS har ansatt en konsulent, Santa Vusia Izama Kayong som følger opp våre programmer i Øst-Afrika. Det skal bidra til mer utveksling og gjensidig læring, bedre koordinering, tettere oppfølging og mindre administrasjon fra Oslo.

Foto: FOKUS

Studietur

FOKUS' sekretariat fikk støtte fra Virke til en todagers studietur til Stockholm i slutten av mai. Turen inneholdt bl.a. møter med representanter fra Kvinne till Kvinna, RFSU og Nordic Centre for Gender in Military Operations.

Rundebord om likestilling og kvinners rettigheter i utenrikspolitikken

Sammen med den tunisiske ambassadøren arrangerte FOKUS et rundebord om hvordan fremme likestilling og kvinners rettigheter i utenrikspolitikken. Statssekretær Bjørg Sandskjær og ambassadører (eller andre representanter) fra Irland, Canada, Chile, Mexico, Sør-Afrika, Tyskland og Spania deltok.

Foto: Richards Studio, Kampala

Styrets beretning 2024

Virksomhetens art og hvor den drives

FOKUS formål: FOKUS skal være et medlemsbasert kompetanse- og ressurscenter. Gjennom pådriverarbeid og utviklingssamarbeid skal organisasjonen styrke det internasjonale engasjementet og innsatsen for kvinners menneskerettigheter og samfunnsdeltakelse.

FOKUS er lokalisert i Oslo kommune.

Redegjørelse om fortsatt drift

Årsregnskapet er avlagt under forutsetning av fortsatt drift, og styret bekrefter at forutsetningen er til stede for 2025. FOKUS arbeider systematisk for å bygge opp egenkapitalen for å styrke organisasjonen og forebygge eventuelle økonomiske utfordringer.

FOKUS inngikk i 2023 en ny rammeavtale med Norad som sikret programvirksomhet og drift til og med 2027. Avtalen forutsetter 5 % egenandel for medlemsorganisasjonenes prosjekter, 10 % for direktedrevne prosjekter. Driften av sekretariatet har ikke krav om egenandelsfinansiering. FOKUS har også 5-årig avtale med Norad om informasjonsstøtte (2021-2025).

FOKUS søkte i 2024 om Operasjon Dagsverk og om midler fra Nansen-programmet til Ukraina. Begge deler ble innvilget i 2025.

På representantskapsmøtet i 2024 ble det tatt opp to nye medlemsorganisasjoner, Light Up og Nor-Afriends. FOKUS består av 44 medlemsorganisasjoner.

FOKUS har mottatt midler fra Fagforbundet, Fellesorganisasjonen for barneverns-pedagoger, sosionomer og vernepleiere, Jordmorforeningen og Grieg Foundation til programvirksomhet i Afrika og Latin-Amerika.

I tillegg har Kultur- og Likestillingsdepartementet bevilget penger til arbeidet med FNs Kvinnekommisjon. Det ble i 2024 søkt om refusjon av momskompensasjon og dette ble innvilget med kr. 801.137.

FOKUS har i 2024 økt den frie egenkapitalen med kr. 701 086 mens formålskapitalen med eksterne restriksjoner er uendret – og kr 0. Formålskapital med interne restriksjoner er økt med kr. 104 762. Egenkapitalen er ved utgangen av 2024 er på kr. 4.175.073.

For å avhjelpe arbeidsbelastning på kontoret, særlig i forbindelse med søknader og rapportering, tillot styret noe bruk av egenkapitalen for å ansette korttidshjelp i perioder av 2024.

Redegjørelse om likestilling og arbeidsmiljø

FOKUS visjon er et samfunn basert på likestilling og likeverd, der kvinners menneskerettigheter respekteres og beskyttes, og alle kan delta på lik linje uavhengig av kjønn. FOKUS er den eneste organisasjonen i Norge som utelukkende arbeider internasjonalt for kvinners rettigheter og likestilling i samarbeid med kvinneorganisasjoner.

Målgruppe er kvinner og jenter som ikke får realisert sine rettigheter og muligheter på grunn av diskriminering, undertrykking og fattigdom.

FOKUS diskriminerer ikke på bakgrunn av kjønn, sosial status, alder, seksuell orientering, funksjonsevne, ekteskapeleg status, politisk, etnisk og/eller religiøs tilhørighet.

Det var til sammen 9 ansatte i FOKUS' sekretariatet i 2024, fordelt på 8 årsverk, av disse var det 6 kvinner og 3 menn. En ansatt gikk av med AFP fra 1. november, og det var to nyansatte, en med oppstartsdato 1. februar, og en med oppstartsdato 15. april. Det var en medarbeider i vikariat/engasjement med ulike stillingsprosjenter og perioder (01.01-30.04 i 100% stilling, 01.05-20.06 i 50% stilling og 09.09-31.12 i 100% stilling) blant de ansatte i året.

I henhold til gjeldende lover og forskrifter fører FOKUS oversikt over sykefravær. I 2024 har sykefraværet vært 67 (3,2 %) dager totalt for 8 årsverk. Det har vært 3 korttids sykemeldte og ingen langtidssykemeldt.

Det ble gjennomført en arbeidsmiljøundersøkelse i 2024, på slutten av året. Denne har blitt fulgt opp i 2025.

Det ble gjennomført en vernerunde i 2024. HR-ansvarlig og Verneombud gjennomførte 40-timers kurs i HMS.

FOKUS har ikke hatt ulykker eller skader.

Forhold som kan påvirke det ytre miljø

Forhold ved FOKUS' drift som påvirker det ytre miljø omfatter blant annet reisevirksomhet og avfallshåndtering. God planlegging av reisevirksomhet, med lengre opphold for hvert programbesøk, og bruk av digitale møteflater skal bidra til færre lange flyreiser.

Antikorrupsjonsarbeid

Det er utarbeidet en strategi for arbeidet med antikorrupsjon som ble vedtatt av styret i oktober 2021. Strategi og verktøy er på engelsk og spansk.

Styret vedtok oppdaterte Etiske retningslinjer med utgangspunkt i krav fra myndighetene i Colombia. Alle ansatte har signert oppdaterte Etiske retningslinjer, som foreligger på norsk, engelsk og spansk. Alle som skal på reise for FOKUS sine midler eller konsulenter som inngår kontrakt med FOKUS, må underskrive på Adferdsregler.

Varslingssaker

Styret mottok ingen varslingsaker i 2024.

Redegjørelse om årsregnskapet

Etter styrets oppfatning gir det fremlagte resultatregnskap og balanse med tilhørende noter en rettvise oversikt over utviklingen og resultatet av virksomheten, samt stillingen ved årsskiftet. Tiltak satt i verk etter gjennomført arbeidsmiljøundersøkelse har påvirket årets resultat.

Det har ikke inntrådt forhold etter regnskapsårets utgang som er av betydning for bedømmelsen av FOKUS årsregnskap.

Redegjørelse om den fremtidige utviklingen

FOKUS har rammeavtale med Norad til styrking av sivilt samfunn i utviklingsland som sikrer drift til og med 2027. I tillegg har FOKUS rammeavtale på informasjon ut 2025. Fremtidig drift forutsetter at egenandel på 10 % for direktedrevne programmer skaffes tilveie. Det er en prioritet. Styret har vedtatt å bygge en egenkapital tilsvarende 6 mnd. drift, for å kunne sikre forsvarlig avvikling av organisasjonen, skulle inntekter opphøre.

Styret anbefaler fortsatt drift.

Forskning og utvikling

FOKUS har vedtatt en strategi som legger føringer for arbeidet i perioden 2023-2026.

Resultatdisponering

Aktivitetsresultatet for 2024 er på 805 848,17 er disponert på følgende måte:

Økning av egenkapital med eksterne restriksjoner	0
Økning av egenkapital med interne restriksjoner	104 762
Økning i fri egenkapital	701 086
Sum disponering	805 848

= Økning i egenkapital i 2024 **805 848**

Oslo, den 19. juni 2025

Anne-Mette Øvrum
Styreleder

Fatima Ali Madar

Katinka Riksfjord Sporseem

Kristin Hetle

Anne Green Nilsen

Mona Christine Wiger

Borghild Berge
(ansattes representant)

Sylvi Bratten
daglig leder

FOKUS styre 2024:

Styreleder: Anne-Mette Øvrum, Høyres Kvinneforum

Styremedlemmer: Fatima Ali Madar, Somaliland Women Solidarity
Katinka Riksfjord Sporseem, Arbeiderpartiets Kvinnenettverk
Anne Green Nilsen, Fagforbundet
Kristin Hetle, Norsk Kvinnesaksforening
Marianne Solberg, FO

Varamedlemmer: 1. Mona Christine Wiger, Norgesunionen av Soroptimistklubber
2. Ingeborg Sævik Heltne, Spire
3. Nighsti Abraha Embaye, Eritreisk Kvinneforening

Ansattes representant: Borghild Berge (velges av sekretariatet)

Tilsluttede organisasjoner 2024:

- Afghanistankomiteen
- Ammehjelpen
- Arbeiderpartiets Kvinnenettverk
- Den norske jordmorforening
- Eritreisk Kvinneforening
- Fagforbundet
- Fellesrådet for Afrika
- Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere
- FRI - Foreningen for kjønns- og seksualitetsmangfold
- Høyres Kvinneforum
- Inner Wheel Norge
- Internasjonal kvinneliga for fred og frihet
- International Association of Women in Radio and Television, Norge
- Juridisk Rådgivning for Kvinner (JURK)
- Karaama
- KFUK-Utvalget
- Krisesentersekretariatet
- Kristelig Folkepartis Kvinner
- KUN - Senter for kunnskap og likestilling
- Kurdish Women's Rights
- Kvinnefronten
- Miljøpartiet de Grønne
- MiRA Ressurscenter for minoritetskvinner
- Nei til EU
- Norsk Bonde- og Småbrukarlags Kvinneutvalg
- Norges Bygdekvinnelag
- Norges Kvinne- og Familieforbund
- Norgesunionen av Soroptimistklubber
- Norges Venstrekvinnelag
- Norsk Kvinnesaksforening
- Norske Kvinners Sanitetsforening
- Norsk Sykepleierforbund
- Pan-African Women's Association
- RadiOrakel
- SAIHs Kvinne- og likestillingsutvalg
- Senterkvinnene
- Sex og Politikk
- Somaliland Women Solidarity Association
- Spire
- SVs Kvinnepolitiske Utvalg
- Venner av Uplift kvinneutvalg
- Zonta International

Fotnoter

- [1] <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2025/03/one-in-four-countries-report-backlash-on-womens-rights-in-2024>
- [2] <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/b339e2a7-ea65-4ed0-a471-d285ded8c4c7/content>
- [3] https://knowledge.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-womens-leadership-and-political-participation?utm_source=chatgpt.com
- [4] 2024 Elections Super-Cycle: A Key Moment for Gender Equality? | International IDEA
- [5] Key Findings - Global Gender Gap Report 2024 | World Economic Forum
- [6] Per juni 2024: https://www.unwomen.org/en/articles/facts-and-figures/facts-and-figures-womens-leadership-and-political-participation?utm_source=chatgpt.com
- [7] 2024 UNFPA State of World Population report
- [8] OECD: Development Finance for Gender Equality 2024
- [9] Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR) – Guatemala Country Report 2024
- [10] Guttmacher Institute – Abortion Worldwide Report
- [11] <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/colombia>
- [12] Corte Constitucional tumbó intervención de EPS Sanitas por el Gobierno, ¿efecto dominó a las demás intervenciones?
- [13] ‘Will I be next?’: Fear haunts Kenyan women athletes after Cheptegei murder | Women’s Rights News | Al Jazeera
- [14] New data: FGM cases decline in Kenya – Kenya News Agency
- [15] <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g24/058/61/pdf/g2405861.pdf>
- [16] AD854-Ugandan-women-face-barriers-to-equality-Afrobarometer-8sept24.pdf
- [17] Uganda: The Anti-Homosexuality Act and its impact, one year on
- [18] [b30_report_tanzania_en.pdf](https://www.afrobarometer.org/sites/default/files/2024-09/b30_report_tanzania_en.pdf)
- [19] Malawi Round 10 summary of results – Afrobarometer
- [20] Striking gender gap in Somaliland with women having less than half the opportunities of men | Oxfam in Horn, East and Central Africa
- [21] UNFPA Somalia | LOOKING BEYOND NUMBERS: Female Genital Mutilation/Cutting (FGM/C) Study Report 2021 - Somaliland
- [22] SASAI- står for Start – Awareness-Support – Action og er en metode som er utviklet av Raising Voices i Uganda.
- [23] [https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642\(24\)00145-7/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanchi/article/PIIS2352-4642(24)00145-7/fulltext)
- [24] https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/briefs/Femicide_Brief_2024.pdf
- [25] [SVRI-Forum-2024-conference-report_final.pdf](https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/briefs/SVRI-Forum-2024-conference-report_final.pdf)
- [26] <https://reproductiverights.org/international-safe-abortion-day-2024/>
- [27] <https://www.who.int/news/item/16-05-2024-sexual-and-reproductive-health-for-all-20-years-of-the-global-strategy>
- [28] ILO, “World Employment and Social Outlook: Trends 2023.”
- [29] <https://wbi.worldbank.org/content/dam/sites/wbi/documents/2024/212063-Chapter-1.pdf>
- [30] The Unjust Climate: Measuring the Impacts of Climate Change on Rural Poor, Women and Youth (Rome: FAO), accessed June 2025, <https://openknowledge.fao.org/items/2f1c3139-f85f-415c-8985-b13cc109861a>.
- [31] En avtale vedtatt av verdens ledere under FNs toppmøte i september 2024 for å fremme en tryggere, mer fredelig, bærekraftig og inkluderende verden for fremtidige generasjoner: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/sotf-pact_for_the_future_adopted.pdf
- [32] Rapport-endelig-versjon.pdf

Takk til støttespillere

- Norad
- Kultur- og likestillingsdepartementet
- Grieg Foundation
- Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere og Fagforbundet
- Jordmorforeningen
- Virke
- Private givere
- Frivillige
- Følgere på sosiale media

Kultur- og
likestillingsdepartementet

FAGFORBUNDET

VIRKE

FOKUS – Forum for Kvinner og Utviklingspørsmål
Storgata 11 – 0155 Oslo
E-post: fokus@fokuskvinner.no
Nettside: www.fokuskvinner.no
Sosiale medier: @fokuskvinner